

Vegetabilsk produktion i Urbane omgivelser

Plantedyrkning - plantevalg - hvilken afgrøde hvor?

GRØNTSAGER

Salater

Salat er en af de lidt større økologiske frilandsgroensager.

Jordtype

De fleste salatplanter kan dyrkes på de fleste jordtyper, men der opnås de bedste resultater ved dyrkning på jordtyper fra letmuldet sandjord til sandblandet lerjord.

Vanding

Ved dyrkning af salat er det nødvendigt at kunne vande. Da udplantet salat har et overfladisk rodsystem med en effektiv roddybde på 20-25 cm på sandjord og 25-30 cm på mere lerholdige jorder, er det nødvendigt at vande flere gange i løbet af væksten.

Gødskning

Kvælstofnormen for salat er ca. 1,5 kg pr. 1000 m², afhængigt af jordtype og vandingsmulighed.

Klima

Gode læforhold er gavnlige, især i det tidlige forår, men også gennem sommeren, da stærk blæst kan give bladskader.

Salat foretrækker jord, hvor reaktionstallet ikke er for lavt.

Salatsorter skal vælges efter jordtype og sæson. Der kan være forskel på de enkelte sorters vækst og endelige størrelse på let og på svær jord.

Etablering

Salat kan sås direkte på friland eller udplantes efter start i hus. I praksis anbefales det at udplante salat, fordi det er mere rationelt og giver mere ensartede planter. Det giver også et bedre høstresultat og en kortere høstperiode samt mulighed for endnu en salatproduktion på samme areal. Udplantning gør det lettere at klare ukrudtsbekæmpelsen, da planterne pga. udplantningen får et væsentligt forspring i forhold til ukrudtet.

Udplantning

Udplantning skal foregå på en veltilberedt jord. Efter bearbejdning opsættes jorden i bede, evt. højbede. På bedene plantes 3-5 rækker med en rækkeafstand fra 30 til 40 cm og en planteafstand fra 30 til 35 cm, afhængigt af tid på året og salattype.

Fordelen ved dyrkning på bed er bl.a., at man kan opnå en god veldrænet og let gennemtrængelig jord og dermed en højere jordtemperatur, hvilket især er en fordel i forårsmånederne og i perioder med vådt sommervejr. Ved plantning bør maksimalt ¾ af potten dækkes med jord for at undgå råd i bunden af planterne. Modsat vil for overlig plantning øge risikoen for udtørring af potten.

Se endvidere

<https://www.landbrugsinfo.dk/dyrkningsvejledninger>
Kræver abonnement på www.landbrugsinfo.dk

Salatsorter skal vælges efter jordtype og sæson. Der kan være forskel på de enkelte sorters vækst og endelige størrelse på let og på svær jord.

Rodfrugter, gulerødder mv.

Jordtype

Der kan dyrkes gulerødder på enhver rimelig brugbar jord bare der er godt gennemarbejdet i dybden. Dog foretrækker gulerødder frugtbar og sandet jord.

Begynd sidst på vinteren eller tidlig forår med at vende jorden godt ned i dybden, så den får en fin krummet struktur og fjern i samme omgang så mange sten som muligt. Optimal pH er 6,5-7,5. Hvis der er stenet eller tung jord, kan man enten dyrke sorter der er bedre til disse jorde, man kan dyrke i beholdere med pottemuld eller man kan forbedre en jord med masser af grus og muld.

Vanding

Der skal vandes i tørre perioder, helst om aftenen for ikke at tiltrække gulerodsfluer.

Gødskning

Gulerødder kan ikke lide frisk gødning, og de behøver ikke særligt voldsomt gødet jord. Gød den om efteråret, gerne med ældre kogødning, der graves ned i det øverste jordlag. Frisk gødning får roden til at forgrene sig, for meget kvælstof får den bare til at sprække og lave blade på bekostning af rødderne.

Man kan også bruge NPK gødning med lavt kvælstofindhold (N).

Se endvidere

<https://www.landbrugsinfo.dk/dyrkningsvejledninger>

Kræver abonnement på www.landbrugsinfo.dk

Hvis man planlægger sin dyrkning nøje, kan man så gulerødder flere gange på en sæson og derved have friske gulerødder i meget af sommeren og efteråret, og dyrker man nogle der er gode til at blive lagret kan man have gulerødder næsten hele året rundt.

Hvis man aldrig har prøvet at dyrke gulerødder før, og selvom man har, skal man unde sig den fornøjelse en enkelt sommer at dyrke 10 sorter i stedet for én eller to. De smager helt utroligt forskelligt.

Rodfrugter, bladselleri m.v.

Bladselleri kan ikke sås direkte på voksestedet. Man er derfor nødt til at så indendørs, medmindre man foretrækker at købe planterne på en planteskole.

Jordtype

Bladselleri dyrkes bedst på en god dybtmuldet, porøs jord med et højt næringsindhold.

En dynd- eller mosejord vil ligeledes være velegnet.

Vanding

Bladselleri er meget følsomme over for vandmangel, og det kan absolut ikke anbefales at dyrke selleri uden vandingsmulighed.

Vandingsbehovet stiger i takt med planternes udvikling af bladmasse. Udsættes bladselleri for vandmangel er der risiko for at småbladene i hjerteskuddet bliver underforsynet med calcium, som indebærer at de nye blade i hjerteskuddet bliver mørke og standser væksten.

Gødskning

Man kan roligt tilsætte masser af kompost eller staldgødning til jorden inden udplantningen, men man må påregne at gøde i vækstsæsonen alligevel.

Selleri har brug for regelmæssig gødning. Den skal have 35 g NPK-gødning/m² én gang i juli, én gang i august og én gang i september.

Højbedsdyrkning

Bladselleri hører til skærmpflanterne ligesom knoldselleri, gulerod og pastinak. Planten danner lange, stærkt fortykkede, delvist marvfyldte og sprøde bladstilke.

Udplantning

Nu kan planterne afhærdes på friland nogle dage inden udplantning, sidst i maj. En almindelig planteafstand er 30x40 cm, hvilket teoretisk giver 7-8 planter pr. m².

Efter udplantning vil det ofte være nødvendigt med en let vanding af planterne. Bladselleri tåler ikke frost - hverken under tilvækst eller når de er høst klare. Bladvæksten hos selleri hæmmes af temperaturer over 20-25°C. Kulturtiden på friland er ca. 3 måneder.

Se endvidere

<https://www.landbrugsinfo.dk/dyrkningsvejledninger>

Kræver abonnement på www.landbrugsinfo.dk

Bladselleri

Rodfrugter, kartofler m.v.

Jordtype

Kartofler kan dyrkes på al slags jord, især hvis man tilføjer jorden rigelige mængder af kompost/husdyrgødning, som gør lerjorden mere smuldrende og øger sandjordens evne til at holde på vandet.

Lægning

Kartoflerne lægges typisk i første halvdel af april i en veltilberedt jord, hvor jorden har den rette fugtighed og temperatur (ca. 8. grader).

Tidlige kartofler sættes med 30 cm afstand i rækken og med 40 cm mellem rækkerne - på et 1,20 cm bredt bed kan man sætte 3 rækker. Sene kartofler sættes med 35 cm afstand og med 50-60 cm mellem rækkerne - på et 1,20 cm bredt bed sættes 2 rækker. Hvis man sætter 3 rækker sene kartofler på et 1,20 cm bed, får man mange små kartofler, mens 2 rækker giver noget større kartofler. Vægtmæssigt er udbyttet ca. det samme.

Gødskning

Kartofler er en tærende grønsag, så der skal være både rigeligt med kvælstof og kalium til rådighed, dvs. at der skal gødes godt, enten med kompost eller husdyrgødning, eller med diverse tørrede posegødninger.

Kartofler kan i modsætning til de fleste andre grønsager tåle frisk husdyrgødning. Hvis den tilføres om foråret, skal den blandes ind i de øverste 10 cm jord.

Vanding

Det er ofte nødvendigt at vande kartofler, især på sandjord, for at sikre et rimeligt udbytte, undgå skurvangreb og vækststrevner (kartoflerne kan sprække i overfladen, hvis de har manglet vand i periode og så pludselig får rigeligt med vand).

Se endvidere:

<https://www.landbrugsinfo.dk/dyrkningsvejledninger>
Kræver abonnement på www.landbrugsinfo.dk

Hvis man år efter år vil kunne dyrke store flotte kartofler, kan man hvert år kun dyrke kartofler i maksimalt en fjerdedel af arealet.

Efter kartofler kan man nå at så en efterafgrøde.

Tidlig start på dyrkning af kartofler m.v.

Jordkokker

Jordtype

Jordkok kan vokse i al slags jord med en pH værdi på 6,5, men den vil gerne have en let eller dybdebehandlet jord.

Gødskning

Udbyttet bliver højere ved tilførsel af kompost. Jordkokken kan vokse på det samme sted i årevis, og det er praktisk, da det er næsten umuligt, at få alle knolde gravet op.

Dyrkning

Om foråret lægges knoldene i ca. 10 cm's dybde, med en rækkeafstand på en halv til en hel meter og 25-35 cm mellem planterne. Man kan eventuelt hylpe bedet som hos kartofler, det gør stænglerne mindre tilbøjelige til at vælte. Jordkokker har en lang vækstsæson og er først klar til optagning fra oktober.

Se endvidere

<https://www.landbrugsinfo.dk/dyrkningsvejledninger>
Kræver abonnement på www.landbrugsinfo.dk

Jordkokker bliver 2 m høje, derfor skal de placeres, så de ikke skygger for meget for andre afgrøder. De vælter ikke på trods af højden og er velegnede som læplanter på åbne arealer. I september blomstrer en af sorterne med flotte gule blomster.

Jordkokker er ikke kun lette at dyrke, de behøver heller ingen særlig opmærksomhed omkring opbevaring indtil brug, da de kan blive i jorden vinteren igennem. De er fuldt vinterhårdføre. Man kan begynde at bruge af dem fra oktober-november, alt efter sort.

En del jordkoksorter blomstrer i eftersommeren med flotte gule blomster. En del sorter er desværre lidt modtagelige for meldug i blomstringstiden.

FRUGTRÆER

Æbler

Der er specielt to forhold som er vigtige når man skal tage stilling til hvilke æblesorter man skal dyrke i haven, nemlig smagskvalitet og træernes sundhed.

Man bør undgå sorter der ikke kan klare sig uden kemikalibeskyttelse, til gengæld behøver man ikke, i samme grad som i erhvervet, at tage hensyn til transportegnethed, udseende og frugtbarhed.

Tidlige sorter

Discovery

Tidlig, frugtbar, velsmagende og sygdomsresistent nyere sort.

Guldborg

En gammel rimelig sund og velsmagende sort med kort holdbarhed.

James Grieve

Meget saftigt, frugtbart og flot. Sart over for stød.

Rød Annanas

Frugtbart og velsmagende. Svingende udbytte af kvalitetsfrugt.

Gråsten

Ældre meget velsmagende sort: Meget modtagelig for skurv.

Sene sorter

Bramley

En meget gammel sort værdsat som madæble. Stort, grønt, holdbart.

Belle de - Booskoop

Et rigtigt stort, godt og holdbart æble til grød og andre æbleretter.

Pederstrup

Frugten kan holde sig til langt ind i det følgende år. Madæble.

Jordbund

Dyrkning af æble stiller ikke særlige krav til jordbund, jorden skal blot være veldrænet. På lette jorder skal der være vandingsmulighed. Ved genplantning skal man dog være opmærksom på problemer med jordtræthed.

Klima

Med hensyn til klima bør der vælges lokaliteter, som er lune - gerne kystnære områder - for at nedsætte risikoen for frost i blomstringstiden og for at få en tilfredsstillende frugtstørrelse. Gode læforhold i og omkring plantagen er nødvendigt af hensyn til dyrkningssikkerheden.

Gødskning

Forud for plantning tages en jordprøve til bestemmelse af grundgødskningen.

Plantesystem

Rækkeafstand: Standardrækkeafstanden er 3,75 meter, men man kan vælge rækkeafstande fra 2,5 til 4,0 meter afhængig af terræn, høstmetoder og bredden på det materiel, man har til rådighed. Ved de helt små rækkeafstande stilles der store krav til pasning af træerne, og materiellet skal være tilpasset den plads, som er til rådighed. Det giver nogle ekstra frihedsgrader, hvis man vælger en større rækkeafstand.

Kilde

www.dr.dk/have/raad/planter/aeble.asp

Belle de Boskoop er en såkaldt madæblesort velegnet til fx æblegrød.

Filippa
Får karakteristiske sorte prikker. Kan opbevares til februar. Meget sundt træ.

Kirsebær

Sødkirsebær er en af de mest populære frugter, der dyrkes i et tempereret klima.

Jord og gødning

Som ved dyrkning af alle andre frugttræer, skal jorden i en cirkel omkring stammen på kirsebærtræet holdes fri for vegetation, for ikke at græs eller ukrudt skal konkurrere med træet om vand og næring. Yngre træer kan eventuelt hjælpes på vej med lidt gødning specielt hvis det er en sandet næringsfattig jord. 2-3 spande kompost, fra havens kompostbeholder, fordelt rundt om træet i en radius på en meter, er rigeligt til et par år. Man kan også gøde ved at lægge et lag afklippet græs eller andet grønt, løvblade eller husdyrgødning med strøelse, rundt om træet, det kan samtidigt holde ukrudtet nede.

Sortsliste

I det følgende er beskrevet enkelte af de sorter planteskolerne måske ligger inde med.

Early Rivers

Fordelen ved sorten er først og fremmest at den er tidlig. Kan bestøves af blandt andre Stella, Sunburst; Merton Glory, Merton Late.

Stella

Stort fint rødt bær. Bliver tit anbefalet til haveejere fordi den er selvbestøver. Er også god som bestøver til de fleste andre sorter.

Knuthenborg

Store faste mørkerøde bær med god smag. Har den store fordel at frugterne ikke er slemme til at revne. Kan ikke bestøves af eller bestøve så mange af de andre sorter. Kan bestøves af Stella og Merton Glory og måske enkelte andre.

Kilde, delvist:

www.dr.dk/have/raad/planter/kirsebaer.asp

Sødkirsebær er en af de mest velsmagende frugter vi kan dyrke herhjemme, men desværre ikke en af de lettest dyrkelige.

SOLSIKKE

Jordtype

Den voldsomme vækst hos de høje sorter kræver en dyb muldjord, masser af vand og gødning et par gange i løbet af sommeren.

Dyrkning

Et af de grundlæggende krav til dyrkning af solsikker er at de skal plantes i et område, med godt solindfald.

Det er en god idé at gennemvæde solsikkekerner i varmt vand aftenen før plantning.

Solsikker bør plantes efter sidste frost i det aktuelle område. Solsikkefrø bør plantes på 15 cm's afstand fra hinanden og på en dybde af 4 cm. Efter plantning, skal man sørge for at vande jorden godt.

Ikke mange blomsterplanter har som solsikken formået at være almindelige og udbredte i dyrkning uden at man i længere perioder er blevet træt af planten.

Gødning

Solsikken er en nøjsom plante, der ikke kræver nær den mængde næring, som andre olieplanter gør.

Klima

Planter der er vokset op under beskyttede forhold, og bliver udsat for kraftige regnskyl eller blæst, kan let vælte hvis de ikke er bundet op.

Se endvidere

https://www.landbrugsinfo.dk/Planteavl/Afgroeder/Olieplanter/Sider/Overvejelser_omkring_en_fremtidig_dyrkni.aspx

KORN

Rug

Ved produktion af brødrug er dyrkningen dog noget mere usikker end hvis det er foderrug der er tale om, det skyldes at regnvejr i forbindelse med rugens færdigmodning kan få faldtallet til at falde og dermed gøre kornet uegnet til brød. Derfor er målet altid, at høste brødrug mens det stadigvæk kan bruges til brødfremstilling. Kvalitetskravene aftales normalt indbyrdes mellem sælger og køber.

Jordtype

På grund af rugens store og dybtgående rodsystem, kan rug dyrkes både på god lerjord og på let sandjord. Rugen tåler tørke og lave reaktionstal. Undgå dog lave områder, hvor der kan stå vand om vinteren. Sen nattefrost kan være ødelæggende for blomstringen.

Udsædsmængden vil normalt være ca. 10 kg/1000 m².

Jordbehandling

Normalt får man den bedste etablering af rug ved en pløjning og harvning. Uden en grundig jordbehandling er det vanskeligt at tilberede et godt såbed, der sikrer mulighed for at opretholde en konstant sådybde på 3-4 cm.

Såning

Rug sås normalt sidst i september, men på lettere jord kan såtiden udsættes til midten af oktober uden særlig udbyttenedgang, og på milde lokaliteter, kan der sås frem til november.

Gødskning

I et alsidigt økologisk sædskifte med kløvergræs, grøngødning og efterafgrøder er behovet for kvælstof på 6 - 10 kg pr. 1000 m². Behovet er størst på lerjord med dårlig forfrugt og mindst på sandjord med god forfrugt.

Se endvidere

<https://www.landbrugsinfo.dk/IPM> -> IPM-værktøjskassen -> vinterrug

Vinterrug er en meget dyrknings sikker afgrøde, pga. gode overvintringsegenskaber og dens nøjsomme natur.

Havre

Havre indeholder mere træstof end de øvrige kornarter, f.eks. rug, byg og hvede.

Havre har også et højere fedt- og fiberindhold.

Jordtype

Havre kan dyrkes på alle jordtyper, og den er dyrkningssikker både på lette og svære jorder. Ved dyrkning på lettere jorder kræves mulighed for vanding for at sikre et stabilt udbytte.

Havre kan dyrkes på ret sur jord.

Havre udmærker sig især i år med fugtige vækstforhold. Den påvirkes uheldigt af langvarig tørke.

Såbed

Jordbearbejdningen skal gennemføres med færrest mulige behandlinger for at undgå udtørring af jorden. Det skal sikres, at der er et jævnt og gennemarbejdet såbed.

Gødskning

På grund af havrens evne til at udnytte det kvælstof, der frigives igennem vækstsæsonen, kan gødskningen klares med dybstrøelse, grøngødning og i nogle tilfælde eftervirkningen fra sidste års afgrøde. Kvælstofbehovet fastsættes ud fra tilførslen af organisk stof i husdyrgødning. Kvælstofbehovet er 8-10 kg N pr. 1000 m².

Såning

Havre bør sås så snart jorden er tjenlig i foråret og helst ikke senere end midten af april. Ved at udsætte såningen en måned nedsættes udbyttet med minimum 10 pct. og samtidig forringes kvaliteten idet skalprocenten forøges. Det anbefales at købe ny udsæd hvert år.

Høst

Havre høstes så vidt muligt tør. Hvis det ikke kan lade sig gøre, tørres kornet hurtigt ned til 15 procent vand.

Opbevaring

Kornlageret kontrolleres jævnligt for at sikre, at temperaturen ikke stiger under oplagringen. Risikoen for temperaturstigning under oplagringen er højest, hvis der høstes i en meget varm og tør periode. Det kan betyde, at kornet er tvangsmodnet. Fugt fremmer lagersvampe, der kan danne toksiner.

Se endvidere

<https://www.landbrugsinfo.dk/dyrkningsvejledninger>
Kræver abonnement på www.landbrugsinfo.dk

Havre er en dyrkningssikker afgrøde med et stabilt udbytte.

Raps

Jordtype

Vinterraps kan dyrkes på næsten alle jorder, dog undtaget humusrige og lavtliggende og vandlidende arealer. På de lettere sandjorder kan vanding være en fordel. På svære jorder skal man være ekstra påpasselig med tilberedning af såbedet.

Såbed

Det er af afgørende betydning, at jordbearbejdningen udføres med stor omhyggelighed. I almindelighed må det anbefales at foretage en god pløjning med efterfølgende jordpakning. Det giver den sikreste etablering. Selve op-harvningen til såbed kan herefter indskrænkes til det mindst mulige for at undgå tab af fugtighed i såbedet.

Gødskning

2-3 kg N pr. 1000 m² ved såning eller senest 1 måned efter såningen.

Ca. 1 måned efter 1. tilførsel af N tilføres der ca. 8 kg N pr. 1000 m².

Vanding

Vinterrapsen betaler særdeles godt for vanding på sandjorderne.

Udsæd

2 kg pr. ha eller 0,2 kg pr. 1000 m² (før midt i august)

3 kg pr. ha eller 0,3 kg pr. 1000 m² (15.-25. august)

40-60 planter pr. m² før høst.

Sådybde 2-3 cm

Se endvidere

<https://www.landbrugsinfo.dk/dyrkningsvejledninger>

Kræver abonnement på www.landbrugsinfo.dk

Majs

Inden man går i gang, skal man vælge, om det skal være almindelige søde majs eller supersøde majs. Sidstnævnte er svaret på detailhandelens dilemma med majs, hvor sukkeret er omdannet til stivelse, inden de når over disken. Når man dyrker dem i sin egen have, er de meget søde.

Jordtype

Majs er kraftigtvoksende og skal derfor dyrkes på en godt gødet jord.

Såbed

Majs sås først på friland, når jorden er 15° varm.

Majsfrø og fremspirende planter er en delikatesse for duer, fasaner og råger, så det kan være nødvendigt at dække med f.eks. fiberdug - det giver også lidt lunere jord.

Majsene sås 5 cm dybt, 3 frø hvert sted - der udtyndes til én plante. Hvis man kun sår ét frø hvert sted, skal man forkultivere et antal til at plante efter med. Der er plads til 3 rækker majs på 120 cm bredt bed. Afstand i rækken 25-30 cm.

Se endvidere

https://www.landbrugsinfo.dk/Planteavl/Plantekongres/Sider/PLK05_02_1_1_M_Mikkelsen.pdf

Næsten fuldt udvoksede majs med nyansatte kolber.

Majs i et tidligt stadium, og en rækkeafstand som gør det muligt med en mekanisk ukrudtsbehandling.

PIL - HØJE PLANTER

Pil

Jordtype

Pil kan dyrkes på alle jordtyper.

I modsætning til andre landbrugsafgrøder kan pilen tåle meget vand og vokser fint på oversvømmede arealer samt humusjorde. På de lettere jorde vil pilen også vokse fint, men man skal dog være opmærksom på risikoen for vandmangel hen over sommeren, hvilket vil påvirke tilvæksten markant.

Gødskning

Tilførsel af gødning er nødvendigt for at opnå optimale biomasseudbytter. Handelsgødning, men også slam og husdyrgødning, kan anvendes.

I etableringsåret kan der med stor fordel benyttes f.eks. spildevandsslam. Med gældende regler kan man få tilført ca. 70 kg plantetilgængeligt kvælstof - men nok så væsentligt tilføres der tilstrækkelig fosfor til de kommende 3 vækstsæsoner.

Plantning

I det tidlige forår sættes stiklingerne i jorden. Som regel i marts måned, men alt afhængig af vejret kan der også

plantes hen i april måned. Pilen kan plantes så snart frosten er gået af jorden. Stiklingerne skal opbevares køligt, mørkt og fugtigt indtil de skal i jorden.

Find et solrigt sted at plante pilen, da den ikke er så glad for skygge fra andre store træer og buske.

Stiklingerne er 20-25 cm lange skåret af friske, kraftige etårsskud, og de skal som regel være en blyantstykkelse. Det kan dog variere lidt, og der er nogle af pilesorterne som er tyndere i selve grenen end andre. Desuden kommer det også an på hvilken type jord pilen er dyrket på.

Stiklingerne stikkes igennem plastikken, så der stikker 5 cm op over jorden. Vend dem rigtigt med "øjnene" pegende opad. Sæt stiklingerne med cirka 20-25 cm mellemrum (afhængig af sort) og hold 40-50 cm mellem rækkerne.

I løbet af det første år er det vigtigt at få fjernet ukrudtet fra den nyplantede pil, så det ikke kvæler eller bøjer pilen. For selvom pilen er plantet i plastik, finder ukrudtet alligevel vej igennem de små huller i plastikken, hvor pilen er stukket ned. Det er især vigtigt det første år. Senere er pilen mere modstandsdygtig overfor konkurrence fra andre vækster.

Gode gemmesteder i bunden af pilebeplantninger.

En speciel visuel oplevelse at færdes i pil.

